

Gjemnes kommune, Planstrategi 2020 - 2031

med

planprogram for kommuneplanens samfunnsdel

Innhold

Innledning	3
1 Rammer for planlegginga.....	5
1.1 Plansamarbeid på Nordmøre	6
1.2 Andre statlige føringer	6
1.3 Regionale føringer	7
1.4 Kommunens egne føringer	7
2 Gjemnes organisering i planarbeidet.....	8
2.1 Medvirkning til samfunnsdelen.....	9
3 Utfordringsbilde for Nordmøre og Gjemnes kommune.....	9
3.1 Globale megatrender påvirker oss	9
2.2 Utviklingstrekk og utfordringer	11
Gjemnes demografi	13
2.2.2 Næring og sysselsetting	13
2.2.3 Arbeidsplassdekning	14
2.2.4 Statlige arbeidsplasser.....	15
2.2.5 Nyetableringer	16
2.2.6 Grønt skifte	16
2.2.7 Kompetanse og utdanning	17
Gjemnes utdanning	17
Gjemnes sysselsetting	18
Gjemnes landbruk.....	18
2.2.8 Attraktivitet og bolyst	19
Gjemnes attraktivitet og bolyst.....	20
Gjemnes kultur	21
2.2.9 Folkehelse.....	23
Gjemnes folkehelse	23
Gjemnes barn og unge	27
2.2.10 Et samlet Nordmøre	29
Gjemnes samarbeid	30
Gjemnes miljø	30
Gjemnes samfunnssikkerhet og beredskap	31
3 Økonomi.....	31
4 Fremtidsbilder	32
Gullkysten 2035	33

Vårsøg 2035	33
Helseeliksiren 2035	34
5 Planstrategi Gjemnes kommune	34
6 Planprogram samfunnsdel Gjemnes kommuneplan	38
Kommuneplanens samfunnsdel	38
Viktige tema i planleggingen	38
7 Vedlegg	39
8 Referanser	40

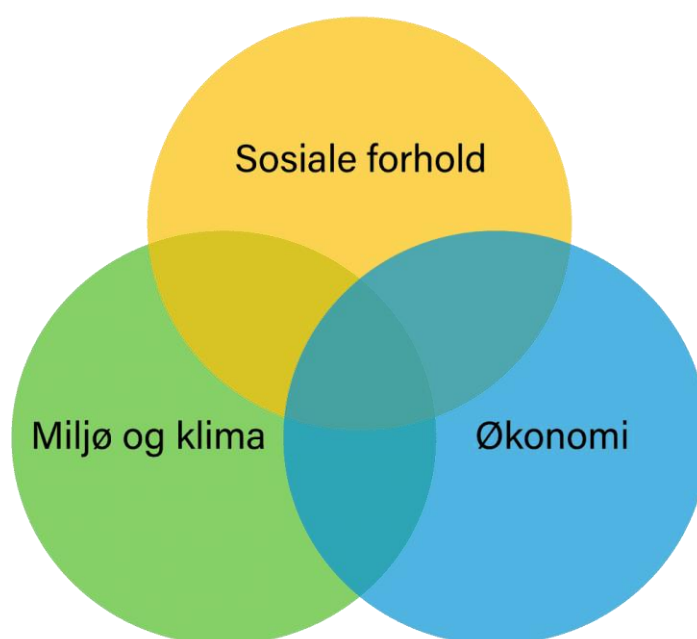
Innledning

Grunnlaget for planleggingen i Gjemnes kommune skal være FN's bærekraftsmål, og hensynet til barn/unge, universell utforming og folkehelse.

<https://www.fn.no/Om-FN/FNs-baerekraftsmaal>

De 17 bærekraftmålene med sine 169 delmål reflekterer de tre dimensjonene i bærekraftig utvikling: klima og miljø, økonomi og sosiale forhold. Målene skal vise vei mot en bærekraftig utvikling på kort og lang sikt. I tillegg er Møre og Romsdal fylke blitt et bærekraftsfylke og Gjemnes kommune en bærekraftkommune, noe som innebærer at kommunen har sluttet seg til FN's bærekraftsmål og skal innhente kunnskap til indikatorer for bærekraft. Dette arbeidet starter sommeren 2020.

Formålet i plan og bygningslovens (pbl) § 1-1:

«Lovens formål

Loven skal fremme bærekraftig utvikling til beste for den enkelte, samfunnet og framtidige generasjoner.

Planlegging etter loven skal bidra til å samordne statlige, regionale og kommunale oppgaver og gi grunnlag for vedtak om bruk og vern av ressurser. (...)

Planlegging og vedtak skal sikre åpenhet, forutsigbarhet og medvirkning for alle berørte interesser og myndigheter. Det skal

legges vekt på langsiktige løsninger, og konsekvenser for miljø og samfunn skal beskrives.

Prinsippet om universell utforming skal ivaretas i planleggingen og kravene til det enkelte byggetiltak. Det samme gjelder hensynet til barn og unges oppvekstsvilkår og estetisk utforming av omgivelsene.»

1 Rammer for planlegginga

Kommunal planstrategi er hjemlet i plan- og bygningsloven (pbl) § 10-1§ og kommuneplanens samfunnsdel er hjemlet i pbl. §§ 11-1 og 11-2. Planstrategien skal utarbeides og vedtas senest ett år etter konstituering av nytt kommunestyre. Planstrategien bør omfatte en drøfting av kommunens strategiske valg knyttet til samfunnsutvikling, herunder langsiktig arealbruk, miljøutfordringer, sektorenes virksomhet og en vurdering av kommunens planbehov i valgperioden. Dette inkluderer også evaluering av gjeldende planverk. Planstrategien har ikke som oppgave å fastsette konkrete samfunns mål. Det skal skje i den ordinære samfunnsplanleggingen. Planstrategien er heller ikke rettslig bindende.

Kommuneplanens samfunnsdel skal ta stilling til langsiktige utfordringer, mål og strategier for kommunesamfunnet som helhet og for kommunen som organisasjon. Den bør inneholde en beskrivelse og vurdering av alternative strategier for utviklingen i kommunen.

Planene i Gjemnes kommune skal utarbeides og vedlikeholdes med tanke på å håndtere de fire store utfordringene som er vektlagt av regjeringen i «Nasjonale forventninger til regional og kommunal planlegging 2019-2023»:

- Å skape et bærekraftig velferdssamfunn
- Å skape et økologisk bærekraftig samfunn gjennom blant annet en offensiv klimapolitikk og en forsvarlig ressursforvaltning
- Å skape et sosialt bærekraftig samfunn
- Å skape et trygt samfunn for alle

1.1 Plansamarbeid på Nordmøre

Kommunene Aure, Averøy, Gjemnes, Kristiansund, Smøla, Sunndal, Surnadal, og Tingvoll deltar i et plansamarbeid, som er organisering som et prosjekt i regi av regionrådet i perioden 2019-2022.

Målet er å styrke samfunnsutviklingen på Nordmøre, bygge kompetansemiljø innen planlegging på tvers av kommunene, og at vi skal ha et økt regionalt fokus i den kommunale planleggingen. Det er også et behov for innovasjon innen fagområdet.

Felles planstrategi er et ledd i dette arbeidet. Kommunene har samordnet seg i arbeidet med planstrategien. Det ble i tidlig fase utført et administrativt arbeid med å peke på felles utviklingstrekk og utfordringer for Nordmøre.

1.2 Andre statlige føringer

- Plan og bygningsloven
- Naturmangfoldloven
- Likestillings- og diskrimineringsloven
- Folkehelseloven
- Helse- og omsorgstjenesteloven
- Kommuneloven
- Regjeringens handlingsplan for universell utforming
- Rikspolitiske retningslinjer for barn og planlegging
- Statlige planretningslinjer for samordnet bolig-, areal- og transportplanlegging
- Statlige planretningslinjer for klima- og energiplanlegging og klimatilpasning
- Nasjonale forventinger til regional og kommunal planlegging 2019-2023
- Nasjonal gåstrategi og nasjonal sykkelstrategi
- Nasjonal transportplan
- Nasjonale føringer for vassforvaltninga
- Statlige planretningslinjer for differensiert forvaltning av strandsona
- Jordvernstrategien

1.3 Regionale føringer

- Fylkesplan for Møre og Romsdal
- Regional planstrategi
- Regional delplan for vassforvaltning for Møre og Romsdal vassregion
- Regional delplan for klima og energi
- Regional delplan for attraktive byar og tettstadar
- Regional delplan for kulturminne
- Regional delplan for folkehelse

1.4 Kommunens egne føringer

Gjemnes kommune har en planstrategi for 2016 – 2019. Denne skal nå rulleres. Oversikt over kommunens eksisterende planer:

• Kommuneplanens arealdel	Vedtatt 2019, rulleres 2023
• Eksisterende reguleringsplaner Batnfjordsøra	
• Kommunens økonomiplan	
• Kommunedelplan for fysisk aktivitet og friluftsliv	Hoved-rullering 2021
• Kommunedelplan Astaddalen	Vedtatt 2009
• Plan for kriseledelse	Vedtatt 2017, rev. 2019
• Klima og energiplan	Vedtatt (2012 – 2016)
• Boligsosial handlingsplan	Vedtatt 2002
• Strategisk næringsplan	Vedtatt 2012
• Hovedplan for vassforsyning	Vedtatt 1999
• Hovedplan for avløp	Vedtatt 2011 (revidert 2013)
• Trafikksikkerhetsplan	Vedtatt 2003
• Kulturminneplan	Vedtatt 2017
• Folkehelseoversikt	Utarbeidet 2019
• Overordnet ROS-analyse	Revisjon 2020

- Andre sektorplaner
- Interkommunale samarbeid
- Forskningsbasert kunnskap, bl.a. muligens fra eget kommende PhD-prosjekt.
- Gjemnes kommune er en bærekraftskommune

Alle disse lovene, retningslinjene og planene er førende for kommunenes planlegging ved å angi hvordan Gjemnes skal planlegge for kommunens beste. Til sammen skal disse føringene være grunnlag for vår planprosess og våre plandokumenter.

Planene vil også være avhengig av kommunens økonomi, budsjett og økonomiplanen. Konkrete målsettinger på økonomiområdet vil fremgå av handlingsprogrammet. Dette vil sette premissene for hva som skal prioriteres og hva som er realistisk å oppnå.

Videre er flere hensyn, som boligutbygging, hyttefelt og landbruket, allerede ivaretatt av den nylige rullerte arealdelen av kommuneplanen.

2 Gjemnes organisering i planarbeidet

Gjemnes kommune har valgt å samle planstrategi og planprogrammet til kommuneplanens samfunnsdel i ett dokument, fordi planstrategien og samfunnsdelen skal ses i sammenheng og bygger på de samme utfordringene og samme kunnskapsgrunnlag. Dette forenkler planprosessen og 4-årsperspektivet blir framhevet.

Kommunen mener dessuten at planstrategien vil ivareta retningen og målene i kommuneplanens samfunnsdel, gitt ressursene som er tilgjengelige for kommunen og tilbakemeldinger fra forskjellige avdelinger i kommunen. Gjemnes-samfunnet skal være trygt og godt å leve og bo i, med gode tjenester til alle innbyggere i alle aldre, innenfor de økonomiske rammene og ressursene som er tilgjengelige for kommunen, gitt det vi vet i dag og med best mulig anslag for det som vil skje i framtida.

Det er kommunen selv som er planmyndighet, men det er viktig med bidrag til planarbeidet fra statlige fagmyndigheter og fylkeskommunen foruten medvirkning og samarbeid med private aktører. Formannskapet skal være styringsgruppe for planprosessen. Det administrative ansvaret for planarbeidet er tillagt rådmannen.

2.1 Medvirkning til samfunnsdelen

En viktig del av planprosessen er å sikre god informasjon til og medvirkning fra innbyggere og grupper som blir særlig berørt.

For informasjon og medvirkning benyttes:

- Kommunens hjemmesider og Facebook for å spre informasjon og informere om framdrift.
- Bruk av media (RB og TK) når det er lovkrav om det.
- Søke aktivt samarbeid med sektormyndigheter, for kunnskap og veiledning i planarbeidet.
- Involvere lag og organisasjoner i planprosessen for å ivareta deres interesser i størst mulig grad. Spesielt ungdomsrådet, eldrerådet, barn og unges representant og rådet for mennesker med nedsatt funksjonsevne. Rådene skal aktivt være med i planarbeidet og det er naturlig at kommuneplanens samfunnsdel blir en sak på deres møter fram til vedtak.
- Spørreundersøkelser/folkemøter. Folkemøte bør avholdes relativt tidlig i arbeidet med planforslaget for å fange opp ønsker og behov fra alle interesserte.
- Bruk av lokalkunnskap i registrerings- og planarbeidet. Lokal steds- og historiekunnskap er verdifullt med tanke på kulturminner, plassering og bruk av møteplasser o.l.

3 Utfordringsbilde for Nordmøre og Gjemnes kommune

Situasjonen og trendene i verden og Norge påvirker også Gjemnes kommune. Det blir derfor viktig for Gjemnes å være best mulig forberedt på det som kommer og være i forkant ved planlegging mot forventet utvikling.

3.1 Globale megatrender påvirker oss

Tunge megatrender endrer verden, Norge og Nordmøre. En megatrend er store, sosiale, økonomiske, politiske og teknologiske endringer som finner sted sakte, men sikkert, og som i det øyeblikk de har slått rot, påvirker oss i minst ett tiår.

Digitalisering

Det meste av fremtidig effektivisering, utvikling og verdiskaping vil basere seg på digital teknologi. Digitalisering handler om å fundamentalt forandre måten vi jobber på. F.eks. vil eldrebølgen gjøre at vi ikke vil kunne fortsette å løse oppgaver på samme måte som i dag. Om vi bruker teknologien til å automatisere en del rutineoppgaver, frigjør vi tid slik at helsearbeidere kan fokusere på mer krevende og nødvendige arbeidsoppgaver, noe som vil bli nødvendig når færre hender skal hjelpe flere som trenger det i framtida.

Digitalisering uten tvil er den trenden som i størst grad ser ut til å påvirke arbeidslivet i regionen, og behovet for teknologikompetanse går igjen på tvers av bransjer og verdikjede. Kompetanse til å nytte teknologien avgjør hva effektene blir.

Globalisering

Globalisering er en samlebetegnelse for en rekke drivkrefter. Politisk styring, nasjonal økonomi og rettsordning påvirkes av krefter utenfor nasjonalstaten, og innebærer stadig nye rammevilkår for kommunene. Når det gjelder næringsliv innebærer globalisering en økende grad av samhandling, integrasjon og avhengighet i handel. Eksportindustrien på Nordmøre har lang erfaring med globale markeder, for eksempel eksport av klippfisk og laks, olje og møbler.

Klima

Global oppvarming er den største miljøutfordringen verden står overfor. Som alle land er Norge forpliktet til å kutte i utslipp av klimapåvirkende gasser gjennom global klimaavtale. Hvert land skal ha konkrete utslippsmål og rapportere på dem.

Nordmøre må ta sin del av de nasjonale forpliktelsene og forberede seg på en mer offensiv nasjonal klimapolitikk for å hindre videreutvikling av alvorlige klimaendringer. Å redusere utslippene krever lokal innsats fra både innbyggere og lokalsamfunn – og kommunenes drift må omstilles til mer klimavennlig atferd mot et lavutslippssamfunn. Global oppvarming er allerede i ferd med å skje. Dette medfører ustabilt klima på flere måter. Mer intens nedbør kan gi økt fare for flom og skred. Langs kysten kan vi få økt risiko for orkan og stormflo, og på sikt havnivåstigning. Dette kan få store konsekvenser både for næringslivet og ulike samfunn langs kyst og vassdrag.

Urbanisering

Prosessen hvor mennesker flytter fra distriktene til byer, kalles urbanisering.

Urbanisering er en nasjonal og internasjonal trend, og en stadig større andel av

verdens befolkning bor i byer. I dag bor over halvparten av jordas befolkning i byer, og innen 2050 er det ventet at mer enn 3 milliarder mennesker vil flytte til byer, ifølge FN-sambandet. Å opprettholde et desentralisert bosetningsmønster krever at flere blir boende eller flytter til distriktene. For Møre og Romsdal er urbaniseringen en utfordring fordi en ser at unge mennesker flytter ut av fylket, og til større byer.

Pandemi

Epidemien med tilhørende konsekvenser og retningslinjer/smittevernsregler har vist at omfattende endringer i samfunnet kan skje fort. Mest sannsynlig vil tiltak og følger av Covid-19 fortsette i overskuelig framtid og vil legge føringer på hva som må prioriteres og som blir viktige tema i planleggingen. Det medfører også større usikkerhet rundt framtidsutsiktene.

2.2 Utviklingstrekk og utfordringer

Kommunene i plansamarbeidet har i fellesskap skissert sentrale utviklingstrekk og utfordringer for Nordmøre.

2.2.1 Demografi

Befolkningsutvikling er en viktig indikator for regional og lokal utvikling.

Befolkningsutvikling og sammensetning av ulike aldersgrupper blant innbyggerne i en kommune styrer behovet for kommunale tjenester.

I perioden 2009 til 2019 har det vært en befolkningsvekst på 7,6 prosent for fylket.

Det er store geografiske variasjoner på hvor denne veksten har vært.

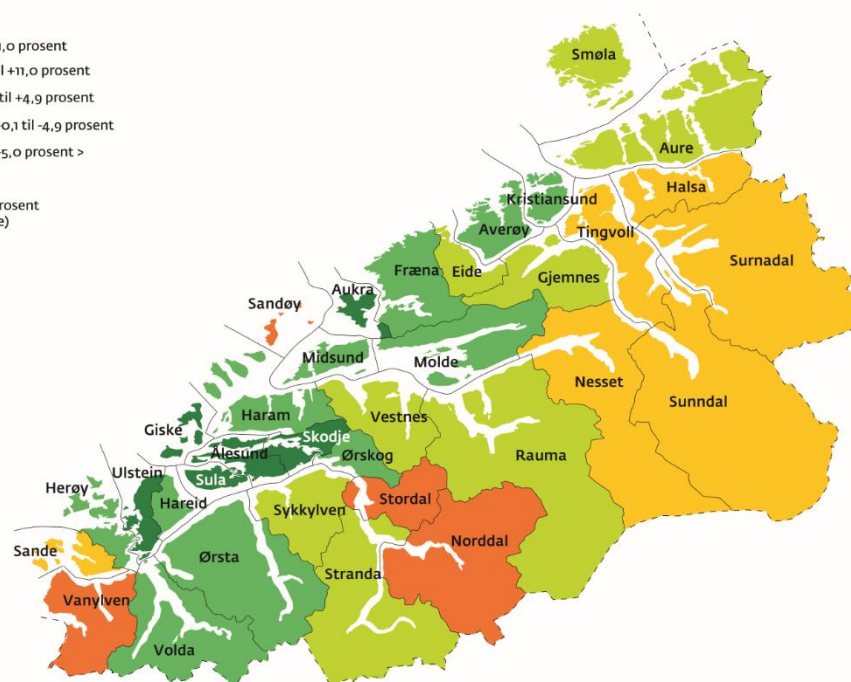
Folketalsutviklinga i Møre og Romsdal 2009–2019

Kjelde: SSB

Møre og Romsdal 7,6 prosent
(Utan Rindal kommune)

Landet 11,0 prosent

Møre og Romsdal
fylkeskommune
mrfylke.no/fylkesstatistikk

På Nordmøre er det kommunene i ytre strøk som har hatt mest vekst.

Det er usikkert hvordan folketallet og alderssammensetningen i befolkningen vil utvikle seg over tid. Spesielt knytter usikkerheten seg til nivået på innvandring, men også fruktbarhet, levealder og flytting innad i Norge. Videre kan utflyttingen fra kommunene blir ganske annerledes enn forutsatt.

Driveren for befolkningsveksten i Møre og Romsdal er og har vært innvandringen. Framskrivinger fram mot 2030 gir oss en prognose på hvordan befolkningsutviklingen kan bli. Framskrivingene for kommunene på Nordmøre viser at tallet på barn og unge går ned, mens andelen eldre vil øke fram mot 2030. Andel av befolkningen i aldersgruppen over 67 år vil øke til 21,1 prosent i fylket, og det blir dermed forholdsvis færre innbyggere i yrkesaktiv alder. Denne utviklingen utfordrer kommunene, som må tilpasse tjenestetilbudet for å imøtekomme denne utviklingen.

Vi mister innbyggere til andre deler av landet, og det er i aldersgruppen 20-29 år en finner den største innenlandske netto flyttestrømmen. Fylket har lenge hatt et kvinneunderskudd. Fødselstallene er i likhet med resten av landet og internasjonalt,

historisk lave. I kombinasjon med fraflytting av unge voksne gir det en sårbar befolkningsutvikling.

Gjemnes demografi

Folketallet viser en svak vekst 2018-2019 på 0,7% og en svak vekst på 0,9% i perioden 2009-2019.

Fordelt på aldersgrupper, sammenlignet med Møre og Romsdal:

- Under fylket for 20-59 år
- Over eller bortimot likt fylket for 0-19 år
- Over fylket for over 60 år

Gruppa 60-69 (13,9 %) ligger vesentlig over fylket (12,1 %) og vil medføre mange nye pensjonister de neste 10 årene.

I 2018 var nettoinnflyttingen 18 personer og fødselsoverskuddet -2.

Innvandrerbefolkningen i Gjemnes (10 %) er under snittet for fylket (13,2 %).

I 2019 er det i Gjemnes 85,4 kvinner pr. 100 menn i aldersgruppa 30-39 år.

Tilsvarende tall for fylket er 90,7.

2.2.2 Næring og sysselsetting

Næringsstruktur

Næringsstrukturen i kommunene på Nordmøre er noe ulik. Enkelte næringer er til stede i alle kommunene, mens andre har tydelige geografiske tyngdepunkt.

Varehandel finnes for eksempel i alle kommunene, det samme gjør landbruk.

Næringer som petroleum og fiske og havbruk er mer geografisk sentrerte. Det er sterke industribedrifter i flere bransjer i regionen.

Næringsstruktur

Totalt var det 24 880 sysselsatte pr. 4 kvartal 2018 i de åtte kommunene som deltar i plansamarbeidet.

Kommunene har hatt noe ulik utvikling i den samlede sysselsettingen i perioden 2014-2018. Kristiansund og Averøy har hatt en nedgang, mens de øvrige kommunene har hatt en vekst på mellom 2,9 og 11,2 prosent.

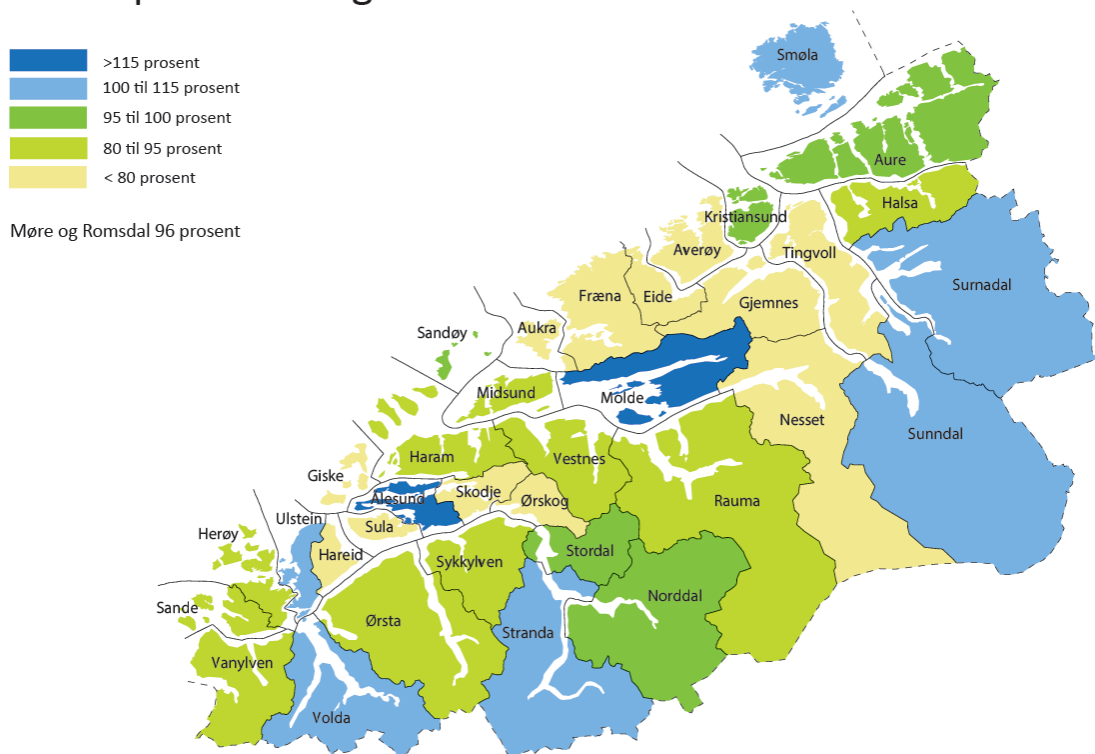
Andelen sysselsatte innen jordbruk, skogbruk og fiske utgjør 4 prosent av de sysselsatte i fylket, mot 2,2 prosent på landsbasis. Kommunene på Nordmøre har samlet sett en høy andel sysselsatte innen disse primærnæringene, ca. en tredjedel av de som er sysselsatt innen disse næringene i fylket tilhører Nordmøre. Vi er strategisk plassert på kysten og bør derfor ha en ambisjon om å være ledende innenfor havbruk.

2.2.3 Arbeidsplassdekning

Det er relativt mye arbeidspendling i fylket, noe som indikerer høy utveksling av arbeidskraft mellom kommunene. På Nordmøre er det noe ulik arbeidsplassdekning i kommunene. Surnadal, Sunndal, Smøla har høy arbeidsplassdekning, altså flere

arbeidsplasser enn sysselsatte bosatt i kommunen. Kommunene som har høy arbeidsplassdekning opplever mye innpendling av arbeidstakere fra nabokommunene.

Arbeidsplassdekning 2018

Den demografiske utviklingen i regionen vil kunne gjøre det utfordrende å skaffe nok kvalifisert arbeidskraft framover. Tilgang til kompetanse som fyller næringslivets behov er viktig for regional konkurransekraft og evne til nyskaping.

2.2.4 Statlige arbeidsplasser

Kristiansundsregionen har en relativt lav andel av de statlige arbeidsplassene i fylket, noe som er en utfordring for oss.

Tabellen viser fordelingen av statlige arbeidsplasser per 1.1.2019, inndelt etter region.

Regionene	Antall	Andel av de statlige	Utvikling 2018
Kristiansund-reg.	1.581	14%	+ 57
Molde-reg.	3.278	31%	+ 11
Ålesund-reg.	4.495	42%	+ 78
Søre Sunnmøre reg.	1.367	13%	+ 17
	10.721	100%	+ 163

Verdt å merke seg er at andelen statlige arbeidsplasser i Kristiansundsregionen vil gå kraftig ned etter åpning av nytt sykehus for Nordmøre og Romsdal på Hjelset.

2.2.5 Nyetableringer

Det var en sterk vekst i antall nyetableringer i fylket i 2018, en økning på 9,5 prosent fra året før. Hele 43,3 av de nye foretakene ble etablert i byene Ålesund, Molde og Kristiansund. På Nordmøre ble det etablert flest nye foretak i Sunndal. Det er et mål for kommunene på Nordmøre å være en framtidsrettet region som legger til rette for næringsetablering og kompetansearbeidsplasser.

2.2.6 Grønt skifte

Det er behov for omstilling til et lavutslippssamfunn. Olje- og gassindustrien vil være viktig i flere tiår framover, men bør suppleres av andre næringer. Gjennom en felles satsning på innovasjon kan nye næringer vokse fram, og vi må aktivt søke mye muligheter. Utfordringene knyttet til klima og miljø åpner muligheter for utvikling av sysselsetting innen alternative, miljøvennlige energikilder. Aktivt arbeid med å utvikle grønne kompetansearbeidsplasser, blir viktig for regionen framover. Samtidig er det viktig å støtte opp om og videreutvikle eksisterende kompetanse- og næringsmiljø. Hav og fjord er en av regionens viktigste naturressurser, og er grunnlaget for viktige deler av næringslivet. Derfor er det utarbeidet en interkommunal plan for sjøområdene på Nordmøre (2018), for langsiktig bærekraftig utnyttelse av disse områdene. Det ligger stort ansvar og utfordringer i å beskytte og bevare disse ressursene for skadelig påvirkning både på kort og lengre sikt.

Naturmangfold skal være en del av planleggingen, som en naturlig føring gjennom å være en bærekraftskommune og som også følger av FN's bærekraftsmål. Dette gjelder også i vannmiljøene.

2.2.7 Kompetanse og utdanning

Utdanningsnivået i Møre og Romsdal har økt de siste årene, men det er stor variasjon mellom kommunene. I kommunene på Nordmøre har mellom 19,2 og 26,9 prosent av befolkningen høyere utdanning. Dette er noe lavere enn både fylkessnittet (28,3 %) og landssnittet (34,1 %). En stor utfordring framover blir å tiltrekke seg mennesker med kompetanse regionen har behov for.

Å satse på videreutvikling og styrking av utdanningstilbudet på Nordmøre er viktig i den sammenheng, slik at ungdommen i regionen kan ta utdanning lokalt. I den forbindelse er utviklingen av Campus Kristiansund sentralt. Ungdom fra kommunene på Nordmøre flytter til Kristiansund for å ta videregående skole, og tilbudet på Campus kan bety mye for disse ungdommene i videre utdanningsløp. For Gjemnes kommune sin del går de fleste på videregående skole i Molde.

Lærlingplasser i kommunen er viktig med tanke på rekruttering, og for å beholde innbyggere i yrkesaktiv alder. Antallet godkjente lære- og opplæringskontrakter øker, men det er fremdeles behov for flere lærlingplasser.

Flyttestrømmen som oppstår som følge av at unge mennesker studerer på utdanningsinstitusjoner som ikke er lokalisert i Møre og Romsdal, er en av de sterkeste driverne for det store innenlandske flytteunderskuddet i Møre og Romsdal i aldersgruppen 20 til 29 år. Av de som var bosatt i Møre og Romsdal da de var 16 år, var det i 2018 10 379 studenter som tar høyere utdanning utenfor fylket vårt. En utfordring for Nordmøre er å kunne tilby disse så attraktive arbeidsplasser og bomiljø at de velger å vende tilbake etter endte studier.

Gjemnes utdanning

I Gjemnes har 23,2% andel av befolkningen i 2018 med kort eller lang universitets- eller høyskoleutdanning. Dette kan delvis forklares med relativt lav andel arbeidsplasser i kommunen som krever høyere utdanning. Likevel er det 5 prosentpoeng økning for Gjemnes kommune mellom 2008 og 2018, noe som stort

sett er i tråd med sammenlignbare kommuner i fylket og mindre tettbeboede deler av landet for øvrig.

Gjemnes sysselsetting

Gjemnes kommune har hatt stabil sysselsetting de siste årene. Registrerte arbeidsledige sep. 2019 var ca. 2,1 %, mens det er 2,0% i fylket og 2,2% for hele landet.

Sysselsetting pr. 4. kvartal 2018:

- Ni kommuner i fylket har høyere prosentvis andel sysselsatte for jord-, skogbruk og fiske. I Gjemnes kommune 9,6 %.
- Over landsgjennomsnittet, men under fylkessnittet, for industri.
- Over både fylket og landet for bygge- og anleggsvirksomhet.
- Lav andel varehandel.
- Under fylket for overnattings- og servicevirksomhet.
- Bare Volda høyere for undervisning
- Seks kommuner i fylket prosentvis høyere andel for helse- og sosialtjenester i 2017.

Gjemnes kommune har imidlertid lav dekningsgrad for detaljvarehandel. Rundt 45% av de sysselsatte i Gjemnes jobber innen helse- og sosialtjenester, undervisning og offentlig administrasjon. Bare Nesset og Giske kommune hadde lavere arbeidsplassdekning enn Gjemnes på 64,5% pr. 4. kvartal 2018. Dette betyr at mange pendler ut av Gjemnes, 51,0 % av de sysselsatte pendler ut, mens 23,9 % av de sysselsatte i kommunen pendler inn. Omtrent halvparten av pendlerne pendler til Molderegionen, mens i underkant av 18 % pendler til Kristiansundsregionen. Fem kommuner i fylket hadde større utpendling.

Gjemnes landbruk

Gjemnes har en streng praksis når det gjelder nedbygging av dyrkamark, spesielt for større sammenhengende jordbruksarealer. Nedbygging har oftest skjedd gjennom dispensasjoner, og bosettingshensyn har vært et viktig moment i slike saker. Viktige nasjonale forventninger er å begrense omdisponering og oppsplitting av verdifull dyrkamark og ivareta landskapshensyn. Plan- og bygningsloven viderefører hovedprinsippene for planlegging, men inneholder flere nye virkemidler av relevans

for sikring av jordressurser, bl.a. gjennom bruk av hensynssoner. Hensynet til bevaring av jordressursene skal komme inn tidligst mulig i planleggingen. Allerede ved utarbeidelse av planstrategi og planprogram må temaet tas opp. Viktige stikkord er utbyggingsmønster og vurdering av alternative lokaliseringer, effektiv arealutnytting og fortetting.

Store deler av Gjemnes er jordbruksarealer. Dette gir både utfordringer og muligheter. Deler av dette arealet vil måtte avstås til ny E39 Astad-Bjerkeset og noe areal er allerede avsatt i kommuneplanens arealdel til boligbygging og offentlig tjenesteyting. Likevel skal jordvernet stå sterkt og man bør utrede mulighetene for en besøksgård eller «Dyregod» hele året. Parsellhager til lokale eller «byfolk» fra Molde og Kristiansund?

Som bærekraftskommune følger det både forpliktelser og muligheter også for landbruket. Spesielt innen bærekraftig matproduksjon er det muligheter for nyskapning og omdømmebygging, gjerne i samarbeid med nærliggende lignende kommuner. Gjemnes kommune har fått en konkret forespørsel fra Hustadvika kommune om samarbeid om konkrete handlinger mot bærekraftsmålene innen landbruk, matproduksjon og nærings- og stedsutvikling.

Viktige tema i planleggingen

- Satsing binæringer i landbruket – matproduksjon, som et ledd i nærings- og stedsutvikling?
- Skal Gjemnes satse på en eller noen få næringer eller gå bredt ut?
- Vektlegge og forstå koblingen mellom arbeidsplasser/næringsliv og bosetting.
- Samarbeid med Hustadvika kommune som bærekraftskommuner, særlig innen landbruk og matproduksjon.

2.2.8 Attraktivitet og bolyst

Muligheter for arbeid, bolig, og gode oppvekstmiljø er viktig for valg av bosted og påvirker befolkningssammensetningen i kommunene. Identitetsfølelse og stolthet over eget bosted styrker tilhørigheten og omdømmet. Attraktive bosted er viktig for å kunne rekruttere nødvendig kompetanse og få grundere til regionen. Å stoppe den svakt negative folketallsutviklingen og realisere SSBs vekstprognoser blir en

utfordring for regionen. Det er viktig å jobbe for å synliggjøre Nordmøres kvaliteter som bo- og arbeidsmarkedsregion for å skape bolyst og stedsattraktivitet hos mennesker i alle aldersgrupper. I den forbindelse er det sentralt å legge til rette for ulike typer boliger i ulike områder i kommunene, med utgangspunkt i innbyggernes preferanser og behov.

Gjemnes attraktivitet og bolyst

Kommunen ligger midt mellom byene Molde og Kristiansund. Dette er et tveegget sverd. Nærheten til kulturtilbud og handelstilbud er en fordel, men ulempen er at det er vanskelig og kanskje lite aktuelt å etablere noe servicetilbud i Batnfjordsøra. Forskning og oppfattede trender i samtida viser at et levende og funksjonelt sentrum skaper attraktivitet, noe som både er viktig for tilflytting og for innbyggerne som allerede bor i kommunen.

Kommunens tettsteder og aktuelle områder for utbygging av boliger og annen infrastruktur er beskrevet i kommuneplanens arealdel. I Gjemnes var 23,2% bosatt i tettsted i 2018. Denne prosentandelen var 21,3% i 2013 og 22,5% i 2017, og er forventet å øke framover i tråd med trender i samfunnet. Fem kommuner i fylket hadde lavere andel. Kommunen er samtidig en stor landbrukskommune og jordvern er sentralt i plansammenheng.

Dagens kommunesenter omfatter boliger, forretninger, bebyggelse for offentlig og privat tjenesteyting, næringsbebyggelse, idrettsanlegg, andre typer anlegg, uteoppholdsarealer og dels kombinasjoner av disse formålene. I plan- og bygningsloven er begrepet sentrumsformål innført. Kommunesenteret er stort sett omkranset av dyrkajord og naturreservat.

Både områder for framtidige utvidelser og fortetting må vurderes. Effektiv utnyttning av arealene er viktig både av hensyn til jordvern, kollektivtransport, eldres muligheter for å bo hjemme så lenge som mulig og for å utnytte eksisterende infrastruktur. En kommunedelplan for Batnfjordsøra som kommunesenter er under utarbeidelse og kommunesenteret vil ha en avgjørende rolle for attraktiviteten for hele kommunen.

Viktige tema i planleggingen

- Forny utvidet sentrum i Batnfjordsøra med bedre utforming og arealutnyttelse

- Forskjønning, beplantning og tilrettelegging for aktivitet som møteplasser, synliggjøring av kulturminner osv.
- Utnytte nærheten til vannet/fjorden bedre, tilrettelegge for økt bruk.
- Sentrum vil bli tryggere uten gjennomgangstrafikk ved omlegging av E39, men vil mest sannsynlig miste en stor andel av gjennomreisende som stopper i Batnfjordsøra. Hvordan få folk til likevel å stoppe her og kan det planlegges samtidig med det å skape livs- og utfoldelsesrommet innbyggerne vil ha?
- Plass for bobiler/camping i Batnfjordsøra. Dette vil skape besøk og stopp av turister fra fjern og nær. I kombinasjon med lett tilgjengelige turstier/gangveger i sentrumsområdet og muligheter for f.eks. fuglekikking, kan det gi gode muligheter for et naturlig stopp i regionen, i nærheten av andre og større turistattraksjoner.
- Næringsutvikling og profilering av Gjemnes.
- Bli bedre på kommunikasjon ut til innbyggerne og andre interesserte, f.eks. gjennom kommunens hjemmesider og Facebook.
- Et nettverk av gang- og sykkelveger i Batnfjordsøra, samt turstier som binder de forskjellige delene av sentrum sammen og som er mest mulig universelt utformet.
- Identitetsbygging. Nytt slagord? Er det hensiktsmessig å jobbe med profilering og omdømmebygging for å skape eller bygge opp en sterk Gjemnes-identitet og tiltrekke seg folk utenfra?

Gjemnes kultur

Fra folkehelseoversikten til Gjemnes kommune 2019: *«Tillit, sosiale nettverk og inkludering, felleskap, mestring, glede, og lykke er ord som ofte brukes for å beskrive positive opplevelser og mellommenneskelige prosesser. Disse begrepene brukes også når man prater om helse og folkehelsearbeid og er kjernebegreper for kulturliv og kulturaktiviteter.»*

Dessuten er kultur og kulturarbeid grunnlag for å skape samhold og identitet for lokalsamfunnet. Kulturminner skal forvaltes og formidles i samsvar med kommunedelplanen for kulturminner i Gjemnes kommune 2017-2028. Der står det at

konsekvensene av tiltak og registreringer i kulturminneplanen skal innarbeides i kommuneplanen, både areal- og samfunnsdelen.

Kommunen har ansvar for bibliotek, ungdomsklubb, museum og historisk arbeid. I tillegg har vi svømmehall og drift av Batnfjord samfunnshus og Gjemneshallen.

Gjemnes kommune har rike tradisjoner med hensyn til frivillig kulturarbeid. Både innen idrett, musikk og annet frivillig kultur- og ungdomsarbeid er aktiviteten stor. Det frivillige kulturlivet har også et ansvar for at alle grupper i lokalsamfunnet blir integrert og får ta del i de aktivitetene og tilbudene som organisasjonene driver. Det frivillige kulturlivet trenger gode og tilpassede arenaer for sin aktivitet. Samarbeidet med frivilligheten gir gode tiltak, som f.eks. Elvastien i Batnfjordsøra.

Folkebiblioteket har i dag tilhold i leide lokaler i Halsgården på Batnfjordsøra. Det er avtale med Kristiansund kommune om samarbeid om bibliotekstjenesten gjennom kjøp av bibliotekar i 50% stilling.

Gjennom et samarbeid med nye Molde kommune, er det etablert felles kulturskoletilbud. Skolen skal gi tilbud om opplæring til alle som ønsker det innen musikk, dans, tegning/form/farge og andre kulturelle uttrykksformer.

Kulturskolen skal være en "ressursbank" innen opplæring og formidling innen kulturområdet. Kulturskolen skal gi ett desentralisert tilbud, bl.a. i Angvik, men skal ha sin hovedbase i Kulturstuå på Batnfjordsøra.

Viktige tema i planleggingen

- Øke bredden i kulturlivet og utvide tilbudet til innbyggerne. Kommunen må være med på å gjøre de forskjellige tilbudene innen kultur kjent.
- Gi barn og unge et bedre tilbud i kommunesenteret, både oppholdsplasser og kulturtilbud.
- Tilfredsstillende vedlikehold og drift av bygninger og gjenstander. Hvordan skal vi få gode og tjenlige formidlings- og utstillingslokaler for museum?
- Hvordan få til et tettere og bedre samarbeid om kultur med skolen og barnehagene?
- Mer besøk, aktiviteter og utlån i biblioteket - hvordan får vi til det?
- Selvbetjent bibliotek?

- Kan kultur og aktiviteter rundt kultur bidra til økt bruk av kommunesenteret og grendesentre, og hvordan kan vi tilrettelegge bedre for dette?
- Nye lokaler for biblioteket i kommunalt bygg? Kan gamle sykehjemmet benyttes og samlokalisert med f.eks. en frivillighetssentral?

2.2.9 Folkehelse

Folkehelsearbeid er et langsiktig og systematisk samfunnsutviklingsarbeid rettet mot hele befolkningen. Nasjonale føringer gir kommunene et ansvar i å fremme befolkningens helse og utjevne sosiale ulikheter. Gode oppvekst- og levekår, helserelatert atferd, fysisk og sosialt miljø er viktige premisser for helse, trivsel og livskvalitet. En oversikt over helsetilstanden til innbyggerne i kommunene, men også kunnskap om faktorer og utviklingstrekk som påvirker helsetilstanden skal inngå i utarbeidelsen av planstrategien. Forutsetningene for å oppnå god helse er ulikt fordelt i befolkningen og påvirkes sterkt av samfunnet vi er en del av.

Folkehelseoversikten for Møre og Romsdal 2019 viser at de viktigste folkehelseutfordringene i fylket er hverdagsaktivitet, psykiske plager og sosial ulikhet. Dette vil også gjelde for Gjemnes kommune. Å bedre folkehelsen krever innsats fra hele samfunnet.

Gjemnes folkehelse

Ifølge SSB vil forventet levealder øke for Gjemnes kommune og andelen innbyggere over 67 år vil øke fram mot 2040. Eldre i Gjemnes blir eldre enn både fylkes- og landsgjennomsnittet. Dette betyr at Gjemnes også vil få en betydelig økning av de eldste eldre innbyggerne. Ifølge folkehelseoversikten til Gjemnes kommune er det imidlertid usikkert om de ekstra leveårene medfører bedret helse blant de eldre, det er heller mer som tyder på at større andel av de eldre må leve med et sammensatt sykdomsbilde som gir funksjonsnedsettelse. Eksempel på slike sykdommer og lidelser er angst og depresjon, Parkinsons sykdom, demens og kognitiv svikt.

Blant befolkningen som helhet øker livstilssykdommer som overvekt og diabetes type 2, selv om andelen av innbyggere i Gjemnes med diabetes type 2 er lavere enn fylkes- og landssnittet. Nye krefttilfeller øker i Norge generelt for alle typer av kreft. Gjemnes ligger betydelig over landsgjennomsnittet for bryst- og prostatakreft.

Demens øker også i hele befolkningen, med konsekvensen økt behov for tjenester som tilrettelagte sykehjemsplasser, dagtilbud og hjemmetjeneste.

Viktige tema i planleggingen

- Se utfordringene innen helse/omsorg i sammenheng med arbeidet innen folkehelse.
- Prosjektering og realisering av nytt sykehjem.
- Behov for ulike tjenester – alle brukergrupper
- Behov for rekruttering
- Bruk av velferdsteknologi – spesielt hjemmetjenesten
- Behov for ytterligere interkommunalt samarbeid? Hvilke tjenester kan Gjemnes være vertskommune for?

Boligfelt som er spesielt godt egnet uansett funksjonsevne skal vektlegges. Fritid og friluftsliv for alle – friområder må være tilgjengelige og i kort avstand fra boligområder.

Inaktivitet og isolasjon øker risiko for psykiske og fysiske helseplager og funksjonsnedsettelse. Eldre, uføretrygde og arbeidsledige er de mest utsatte gruppene. Å få mulighet til å delta i både fysiske og i sosiale aktiviteter øker livskvaliteten og reduserer risikoen for blant annet fall og funksjonsnedsettelse. Flere idrettslag og bygdelag organiserer regelmessige aktiviteter i nærområdet, og dugnadsånden er stor i kommunen. Tallene fra StikkUt viser at Gjemnes har et bra deltakelsesnivå, men det er færre som registrerer seg nå enn i tidligere år.

Helsetilstand

- Det er et lavt antall hjerte/kar-dødsfall i kommunen.
- Kommunen har få antall tilfeller av KOLS sammenliknet med landet og fylket.
- Gjemnes ligger over landsgjennomsnittet for sykdom i muskel, skjelett og bindevev.
- Forekomst av hjertekarsykdommen har økt.
- Kommunen har en relativ høy andel innbyggere med Parkinson, multipel sklerose (MS) og andre nevrologiske sykdommer.

- Det er en økende andel innbyggere med diabetes type II og demens i kommunen.

Kosthold, ernæring og tobakk

- Barnehager og skoler har tilgang til store uteområder og lett tilgjengelige friluftsområder som gir mulighet for lek og variert fysisk aktivitet
- Det jobbes aktivt med kosthold og ernæring i kommunen gjennom helsestasjon, barnehager, skole og helse/omsorg
- Siden våren 2019 har ungdomsskolen hatt 2 gratis måltider og 1 kantinedag per uke.
- Det søkes nå om å være med på et prosjekt fra Fylkeskommunen for å fortsette med å kunne tilby 3 gratis måltider per uke
- Andel ungdom som deltar aktivt idrett er lav i forhold til lands- og fylkessnittet.
- Andel ungdom som hopper over 1 til 2 måltider daglig er stor.
- Større andel brukere av snus.
- Konsumpsjon av energidrikk er stor blant ungdom.
- Fortsatt en stor andel kvinner som røyker.

Levekår

Andelen med videregående eller høyere utdanning er ikke entydig forskjellig fra landsnivået. Andelen barn (0-17 år) som bor i husholdninger med lav inntekt er lavere enn i landet som helhet. Lav inntekt defineres her som under 60 % av nasjonal medianinntekt.

Miljø

Andelen personer som får vann fra vannverk som både har tilfredsstillende resultater mht. E.coli og stabil drikkevannsleveranse ser ut til å være noe lavere enn landsnivået. Statistikken gjelder den delen av befolkningen som får vann fra rapportpliktige vannverk. Når man vurderer kommunens drikkevannsforsyning, må det tas hensyn til hvor stor del av befolkningen som er tilknyttet slike vannverk.

Kommunen skal videre planlegge gjennomføring av tiltak i tråd med føringene for vassforvaltning innen drikkevann og avløp, overvannshåndtering, landbruksforvaltning, arealforvaltning og forurensning. Vann-nett.no vil benyttes for

detaljer og kunnskapsgrunnlag. Landbrukspåvirkningen på vannmiljøene i en landbrukskommune som Gjemnes kan være en utfordring.

Skole

Frafallet i videregående skole er ikke entydig forskjellig fra landsnivået, men 2013-kullet for Gjemnes kommune har høyere gjennomføringsprosent enn både fylkes- og landsgjennomsnittet. Frafall er en viktig folkehelseutfordring i hele landet.

Levevaner

Resultater fra Ungdata viser at prosentandelen av ungdom som har vært beruset på alkohol er lavere i Gjemnes enn fylkes- og landsgjennomsnittet. Antallet ungdomsskoleelever som snuser eller røyker daglig eller ukentlig er høyere enn fylkes- og landsgjennomsnittet.

Viktige tema i planleggingen

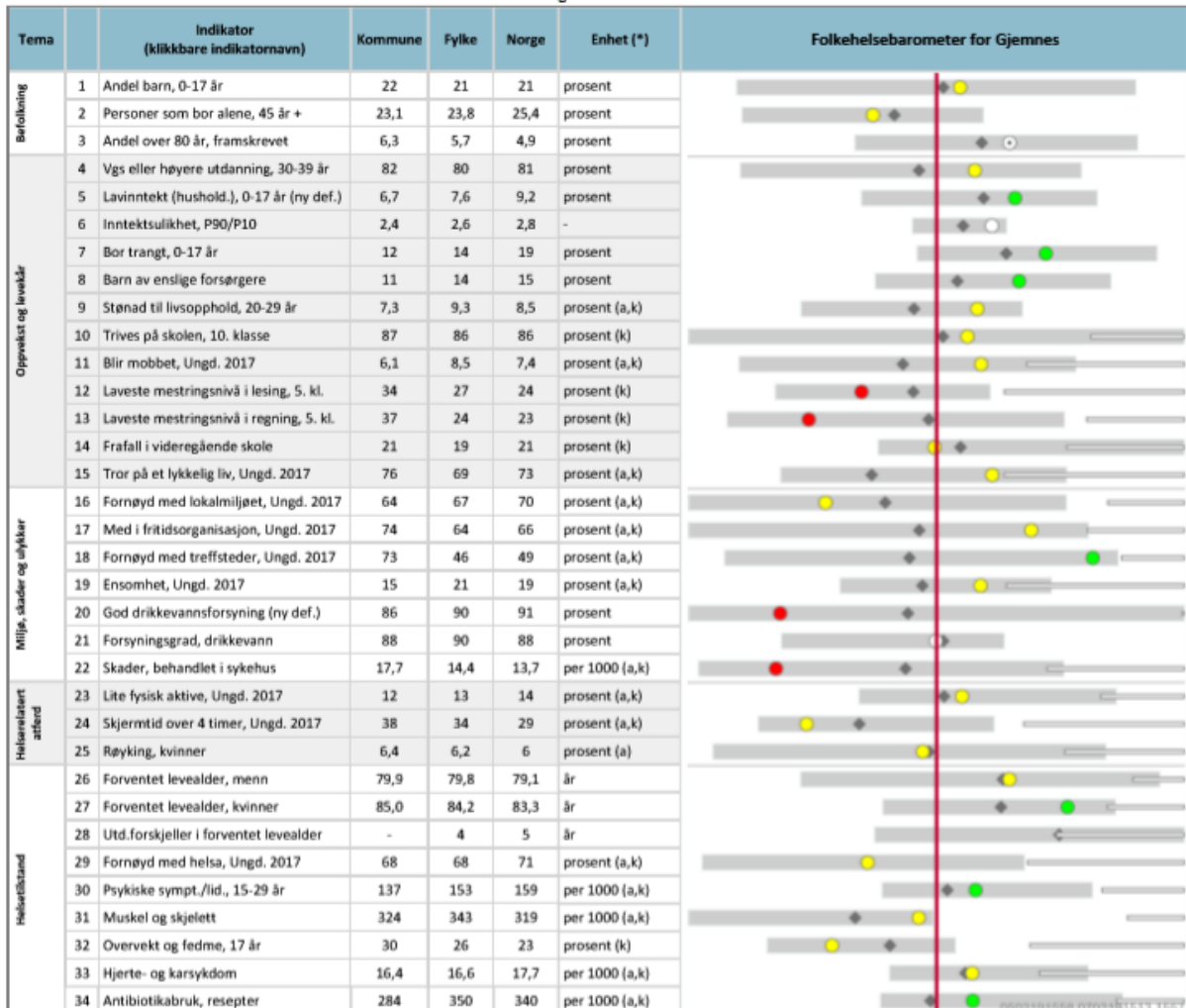
- Sosiale møteplasser for barn/unge og befolkningen ellers
- Frivilligheten og de forskjellige lag og organisasjoner i kommunen har store muligheter til å påvirke integrering og aktivitet for innbyggerne i kommunen.
- Kulturtilbud og kulturaktiviteter har stor betydning for fellesskap og glede. Dette må ses i sammenheng med folkehelse og kan få økt variasjon.
- Øke tilbudet til de som ikke driver med idrett.

Folkehelsebarometer for kommunen

I oversikten nedenfor sammenliknes noen nøkkeltall for kommunen og fylket med landstall. I figuren og tallkolonnene tas det hensyn til at kommuner og fylker kan ha ulike alders- og kjønns sammensetning sammenliknet med landet. Klikk på indikatornavnene for å se utvikling over tid i kommunen. I KommuneHelse statistikkbank, <http://khs.fhi.no> finnes flere indikatorer samt utfyllende informasjon om hver enkelt indikator.

Vær oppmerksom på at også «grønne» verdier kan innebære en folkehelseutfordring for kommunen, fordi landsnivået ikke nødvendigvis representerer et ønsket nivå. Verdiområdet for de ti beste kommunene i landet kan være noe å strekke seg etter.

- Kommunen ligger signifikant bedre an enn landet som helhet
- Kommunen ligger signifikant dårligere an enn landet som helhet
- Kommunen er ikke signifikant forskjellig fra landet som helhet
- Kommunen er signifikant forskjellig fra landet som helhet
- Ikke testet for statistisk signifikans
- ◆ Verdien for fylket (ikke testet for statistisk signifikans)
- ▬ Verdien for landet som helhet
- ▬ Variasjonen mellom kommunene i fylket
- ▬ De ti beste kommunene i landet

Figur 1: Fra folkehelseprofilen fra Folkehelseinstituttet for Gjemnes 2019. Oversikten viser nødvendigheten av å satse på barn/unge, folkehelse og universell utforming.

Gjemnes barn og unge

Ungdata med sine spørreundersøkelser for ungdom bekrefter de oppfattede trendene i tida for barn og unge. Gjemnes var med på denne undersøkelsen i 2017 for barn/ungdom på ungdomsskoletrinnet og er ikke veldig annerledes enn resten av landet. De har det stort sett bra, både på skolen og hjemme. De bruker mye tid foran skjerm og store deler av den sosiale omgangen er flyttet over fra fysisk samvær til å møtes digitalt, enten gjennom sosiale medier eller gaming. Dermed blir behovet for å

henge, f.eks. i sentrum, mindre fordi de oppholder seg mye mer i hjemmet. Barn og unge er også mindre fysisk aktive enn f.eks. på 1980- og 1990-tallet, samtidig som mange trener mye og fremdeles er med i ulike typer organisasjoner, klubber, lag og foreninger. Den fysiske helsa er jevnt over god. Derimot ser de psykiske plagene ut til å øke og de mest fremtredende plagene er depresjon og angst. Jenter er mer plaget enn gutter og oppsøker i tillegg oftere hjelp. En god del ungdommer føler seg også ensomme i hverdagen.

Det var en nedgang i bruk av alkohol og røyking blant ungdom for noen år siden, men det anes en trend med økende rusmiddelbruk. Noe av tobakksbruken har gått over til snus og da særlig blant gutter. Ungdata viser at det er relativt få som bruker eller har prøvd hasj eller andre illegale rusmidler, særlig på ungdomstrinnet, men de som faktisk gjør det har krysset en ekstra grense. Utfordringene med ungdom og rusmidler blir forsterket av plasseringen til Gjemnes mellom to byer og offentlig kommunikasjon som går jevnlig gjennom kommunen. Dette letter tilgangen på og tilbudet av rusmidler til den lokale ungdommen.

Mobbing er det relativt mange barn og ungdommer som blir utsatt for, særlig fordi mobbing kan utføres på så mange måter. Digital mobbing har blitt mer aktuelt. Vold eller trusler om vold er ikke like utbredt og her er gutter mye mer utsatt enn jenter.

Barnehage

Gjemnes kommune har 100% dekning ved hovedopptaket til barnehage, men ikke alle får plass i ønsket barnehage. Gjemnes kommune har seks barnehager – fire kommunale og to private, hvor to kommunale, Solsida og Astaddalen barnehager ligger i Batnfjordsøra. Dersom Gjemnes kommune skulle oppleve en oppgang i folketallet, f.eks. som følge enten av etableringen av SNR på Hjelset, kan det bli nødvendig å utvide kapasiteten, enten ved utvidelse eller etablering av nye barnehageplasser.

Grunnskole

Batnfjord skule har nå et elevtall på ca. 250 med elever i 1.-10. trinn, og er under renovering og utvidelse med påbygg planlagt ferdig nordfløy uke 13 i 2020 og midtfløy uke 40 i 2020. Det er også barneskoler i Torvikbukta og Angvika. Angvik skole er en fådelt barneskole med 46 elever i skoleåret 2018/19. Torvikbukta skole er en privat barneskole med 31 elever.

Videregående skole

Ungdommen i Gjemnes går i all hovedsak på videregående skole i Molde og gjennomfører videregående i større grad enn både lands- og fylkessnittet. For 2013-kullet hadde 83,8% fullført videregående skole i løpet av fem år.

Viktige tema i planleggingen

- Rekruttering av fagutdannede og med kompetanse til å innfri utdanningskravene i barnehage og skole, samt å få flere mannlige ansatte.
- Styrke muligheten for samhandling og felles utvikling mellom fagansvarlige ved skolene.
- Utnytte teknologien og ta i bruk teknologisk utvikling til felles undervisning og veiledning mellom grupper som befinner seg på ulike steder som på flere skoler, hjemme eller har ferie.
- Ansatte og ledelse bruker erfaringer som kommer fram gjennom arbeidet med utvikling i regi av nettverk Nordmøre til pedagogisk utviklingsarbeid.
- Folketallet i Gjemnes er ifølge SSB forventet å synke. Tilflytting som kan påregnes pga. nytt sykehus på Hjelset må utredes, og da må en se på konsekvensene for barnehage og skole ut fra prognoser og forventet utvikling. Skal det bygges én stor ny kommunal barnehage som er sentralt plassert, eller opprettholde et mangfold, som videreutvikles og rendyrkes?

2.2.10 Et samlet Nordmøre

Det er behov for en helhetlig revitalisert plattform med ny strategi for å utløse potensialet i kommunene på Nordmøre og øke effektiviteten gjennom forpliktende samarbeid. Større mobilitet i arbeidsmarkedet og næringslivet betinger miljøvennlig og trygg infrastruktur i og gjennom kommunene på Nordmøre. Satsning på samferdsel er viktig for regionen for å knytte oss tettere sammen. Tilgang på infrastruktur som bredbånd og god mobildekning er en viktig forutsetning for nærings- og samfunnsutvikling. Interkommunale samarbeid kan knytte regionen tettere sammen. Dette betinger samarbeidsvilje og raushet.

Gjemnes samarbeid

Samarbeid mellom de forskjellige interessene i Gjemnes kommune og i Batnfjordsøra, for å få til et mest mulig hensiktsmessig sentrum hvor det er tatt så mye hensyn som mulig til alle og tilrettelagt best mulig for økt bruk og utvikling, i nær og fjern framtid. Dette vil f.eks. gjelde hensynet til nåværende og framtidige innbyggere, næringsliv, turisme, jordbruket, gjennomreisende og forskjellige foreninger og lag.

Regionen og fylkeskommunen, utdanningsinstitusjoner og andre kommuner kan være samarbeidspartnere med tanke på forsterket interkommunalt samarbeid eller annen kommuneutvikling innen f.eks. kultur, tjenester, botilbud osv.

Gjemnes miljø

Gjemnes kommune skal ha ambisiøse, men realistiske klimamål. Klimagassutslipp er til stor del påvirket av gjennomgangstrafikk på E39 og utslipp fra landbruket, noe som ikke er like lett for kommunen selv å styre over.

Viktige tema i planleggingen

- Klimaendringene truer vårt eksistensgrunnlag og er blant de største utfordringene vi har. Den globale gjennomsnittstemperaturen øker. Snø og is smelter, havet stiger og blir surere, nedbøren øker, og det blåser kraftigere. Konsekvensene av klimaendringene kan bli alvorlige, både for mennesker og naturen.
- Samferdsel. Det skal tilrettelegges for økt bruk av kollektivtransport, gåing og sykling særlig tilrettelagt for barn, unge og andre kollektivreisende. Trafikksikkerhet, særlig langs E39, skal vektlegges med nullvisjon for alvorlige ulykker.
- Forsøpling – skjemmende bygg. Opprydding vil øke estetikken og trivselen og det tar mer hensyn til miljøet.
- Reduksjon transport (fortetting – gang og sykkelveier m.m.) etter føringer fra Statlige planretningslinjer for samordnet bolig-, areal- og transportplanlegging.
- Økt fokus på vassforvaltning fastsatt i regional vassforvaltningsplan.

- Arealplanlegging er et av de viktigste virkemidlene for å redusere klimagassutslipp, hindre tap av natur og sikre naturmangfold. Vi skal ta hensyn til miljøet ved arealplanleggingen.
- Det må arbeides for å utvikle og benytte bærekraftige transportløsninger. Kommunesentrum må gjøres mer tilgjengelig for alle med bedre gang- og sykkelveger med universell utforming, samt bedre belysning.
- Bedre trafiksikkerhet rundt skolen og bedre tilrettelegging for parkering.
- Plassering av ny miljøstasjon med evt. gjenbruksbutikk.
- Plassering og utforming av kollektivknutepunkt.

Gjemnes samfunnssikkerhet og beredskap

En helhetlig ROS-analyse og beredskapsplan blir revidert i 2020 for Gjemnes kommune og vil bli en overordnet del av samfunnsdelen. Samfunnssikkerhet skal fremmes i all planlegging og skal være en integrert del i de ulike planprosessene. Den helhetlige ROS-analysen skal ligge til grunn for arbeidet med samfunnssikkerhet og beredskap, og begrepet samfunnssikkerhet skal tolkes vidt. Klimaendringene som er beskrevet ovenfor vil kunne medføre en endring av eksisterende planer eller skape behov for nye. Klimaplanen som skal rulleres i 2020 vil bli påvirket.

Gjemnes kommune bør benytte kommuneplanens samfunnsdel til å oppfylle krava om et helhetlig og systematisk samfunnssikkerhet- beredskapsarbeid. Kommunen bør fastsette langsiktige mål, strategier, prioriteringer og oppfølging av sitt arbeid med samfunnssikkerhet, inkludert klimatilpasning.

Trygghet for innbyggerne, robuste samfunnsfunksjoner og en effektiv beredskap mot uønskede hendelser vil bli avdekket i den helhetlige ROS-analysen. Den siste tidas hendelser med epidemi og Covid-19 har vist viktigheten av dette med all tydelighet. Det er også viktig at utfordringer knyttet til samfunnssikkerhet forankres i kommuneplanens handlingsdel og kobles mot økonomiplanen sånn at arbeidet gis et reelt handlingsrom.

3 Økonomi

Gjemnes kommune hadde et driftsresultat på -0,2% i 2019.

Kommunen har et etterslep på vedlikehold som er betydelig, og i mange tilfeller så uttalt at det er snakk om nybygg/rehabilitering. Batnfjord skole rustes nå opp. I tillegg har kommunen et investeringsbehov vedrørende sentrumsfornyelse og nytt sykehjem/helsehus. Dette i kombinasjon med mindre rammetilskudd fordi kommunen valgte å stå alene ved kommunereformen, vil gi økonomiske utfordringer samtidig som kommunen skal opprettholde og forbedre nivået på sine tjenester til innbyggerne og følge opp andre og nye lovpålagte tjenester uten at økonomien nødvendigvis følger med. Kommunestyret har en målsetting om en sunn og god økonomi som tilsier et årlig netto driftsresultat på 3 %, og at egenkapitalen ved investeringer skal utgjøre 30 %. Dette betyr at kommunen antakelig må beholde eiendomsskatten på dagens nivå mens en samler egenkapital til investeringene.

Behov for utredning

- Forskningsbasert kunnskap ved hjelp av et PhD-prosjekt som skal forbedre organisasjonen og utvikling av tjenesteleveransen innenfor gitte økonomiske rammer.

Viktige tema i planleggingen

- I enda større grad lytte til og ha en aktiv dialog med næringslivet. Det å få til satsninger som bygger på hverandre og se beslutninger og nærings-satsninger i sammenheng, øker sannsynligheten for en positiv næringsutvikling.
- Planlegge i forkant av næringslivsetableringer. Å tilrettelegge for etableringer før disse faktisk skjer kan være et hensiktsmessig virkemiddel.
- Ha fokus på entreprenørskap og næringsutvikling. Det bør vurderes å ha dedikerte ressurser som jobber med bedriftsetablering.
- Se næringsutvikling og samfunnsutvikling i nær sammenheng for å avdekke realistiske muligheter og bedre tilrettelegging.
- Følge opp økonomiplanen og bevisst bruke denne i oppfølgingen av Gjemnes kommune sine utfordringer, prioriteringer, mål og strategier.

4 Fremtidsbilder

Prosjektet «Fremtidsanalyse for Nordmøre» ble gjennomført i regi av ORKidé -

Nordmøre Regionråd i 2016. Formålet med arbeidet var dels å analysere hvilke trender som former Nordmøre, og dels å beskrive noen sannsynlige fremtidsbilder (scenarioer) for regionen i et lengre perspektiv. Analysen er fortsatt aktuell i dag.

Scenarioer er et verktøy for å utforske mulighetsrommet. I vårt tilfelle handler det om å utforske hvilke muligheter og trusler Nordmøre står overfor. Vi utvikler alltid flere scenarioer, nettopp fordi samfunnsutviklingen kan ta flere veier.

Det viktigste er at scenarioene inspirerer til handling. De skal invitere oss til å utforske muligheter og inspirere til å tenke nytt og annerledes.

Regionen lykkes i alle de tre scenarioene som er beskrevet. Scenarioene viser tre ulike måter regionen kan utvikle et vekstkraftig næringsliv og en kommunal sektor som tar nye grep. Scenarioene viser hvordan Nordmøre kan ta nye posisjoner ved å gripe tak i kompetanseområder, teknologi og muligheter som regionen har i dag.

Med utgangspunkt i drivkrefter vi ser, hvordan ser Nordmøre ut i 2035, og hvilke konsekvenser har fremtidsbildene for regionens utvikling?

Gullkysten 2035

Dette er fortellingen om hvordan Nordmøre transformerte oljekompetansen - og skapte et næringsliv med utgangspunkt i denne kompetanse og teknologi og prosessindustrien i regionen. Nye samarbeid og relasjoner fra Søre Sunnmøre med verftsindustrien, og helt til Trondheim med høykompetansemiljøer og NTNUs havforskningsvirksomhet, skapte en «gullkyst» for utvikling av havrommet.

Nordmøres strategiske plassering og kompetanse fra oljeservice, havbruk, undervanns-installasjoner og prosessindustri gjorde regionen til et kunnskapsnav på denne gullkysten. Kristiansund har utviklet en urban og internasjonal kultur med et kulturliv som hele Nordmørsregionen aktivt benytter seg av.

Vårsøg 2035

Dette er historien om hvordan Nordmøre ble klimanøytralt og fikk folketallsvekst etter satsning på grønn omstilling. Man bygget videre på Nordmøre som energiregion og skapte et desentralisert energiforsyningssystem. For å oppnå klimanøytralitet var det viktig å omstille landbruket og i dag er alle gårder på Nordmøre økobruk. I stedet for

sentralisering i Kristiansundsområdet, har det vokst frem en mikrourbanitet med økobyer rundt tettstedene på Nordmøre. Disse økobyene utnytter ressursgrunnlaget på stedet. Økobyene produserer den energien de selv bruker, og de er selvforsynte med grønnsaker og meieriprodukter fra lokale produsenter.

Helseeliksiren 2035

Dette er historien om hvordan Nordmøre ble en ledende helseregion i Norge. Drivkraften i denne utviklingen var kommunene som omorganiserte hele helsetilbudet og ble en pådriver for innovasjon sammen med privat og frivillig sektor. Da spesialiseringen i helsevesenet førte til omstillinger i den nasjonale organiseringen av helsevesenet, var Nordmøre posisjonert til å utvikle morgendagens helseløsninger bygget på prinsippet om å gi best mulig livskvalitet til innbyggerne. Helse, kultur og teknologi kom sammen og startet et nytt næringseventyr på Nordmøre.

Nordmøre var tidlig på banen med lokal kompetanse på helseinnovasjon og velferdsteknologi. Regionen dro fordeler av det nye finansieringssystemet i helsesektoren, samtidig som satsingen ga grunnlag for en stor kompetansevekst innen IKT og helse, og grobunn for en rekke små og spesialiserte bedrifter på det samme området. Dette bidro igjen til å løfte utdanningsnivået på Nordmøre, og ga grobunn for vekst og utvikling i andre sektorer.

Nordmøre har blitt svært attraktiv for innovative teknologi- og helsebedrifter fordi kommunene er proaktive og bidrar til samhandling med de private aktørene. Summen av dette er en boom for helseteknologi og dette igjen har bidratt til å opprettholde en desentralisert bosetning i regionen. Samtidig vokser sentraene i kommunen fordi bedriftene etablerer seg lokalt.

Disse mulighetene og drivkreftene i regionen er det naturlig at Gjemnes får sin del av. Det må derfor jobbes og planlegges for at Gjemnes er aktivt med på dette, både i utvikling med også nyte resultatene av dette arbeidet.

5 Planstrategi Gjemnes kommune

Kommunal planstrategi er et verktøy med det formål å klargjøre hvilke planoppgaver som bør startes opp eller videreføres i kommunestyreperioden 2019-2023. Planstrategien er ikke en plan hvor man tar stilling til mål og strategier, men en arena for å drøfte utviklingstrekk i kommunen og peke på hovedutfordringer. Ved å definere kommunens planbehov kan man gjennom tidlig prioritering effektivisere den videre planprosessen. På denne måten sørger man for at planleggingen skal være behovsstyrt og ikke gjøres mer omfattende enn nødvendig.

Strategien skal vedtas i kommunestyret hver valgperiode, senest ett år etter konstituering. Gjennom strategien vil man da kunne vurdere behovet for rullering av kommunens planer.

Planstrategien skal ta hensyn til:

1. Status, utviklingstrekk og trender (oppsummert):

- Gjemnes kommune er en mindre landbrukskommune hvor man i all hovedsak har det bra, og det skal det fortsatt være.
- Kvinneunderskudd av kvinner i fertil alder grunnet utflytting og en aldrende befolkning. Gjøre Gjemnes attraktivt og reelt som tilflyttingssted.
- Lav arbeidsplassdekning, men opprettholder enn så lenge innbyggertallet. Gjøre Gjemnes til en god plass å være i alle livets faser og understøtte lokalt næringsliv.
- Barn/unge benytter i stor grad tilbudet av organisert aktivitet i fritida, men tilbudet til barn og unge i kommunen generelt og kommunesenteret Batnfjordsøra spesielt kan bedres, særlig tilbud som ikke er idrettsrelatert. Gjøre Gjemnes til en trygg plass å vokse opp med muligheter for livsutfoldelse.
- Folkehelse og helse generelt i befolkningen er på de fleste områder som fylket/landet, men livstilssykdommer og en mer stillesittende livsstil øker også i Gjemnes kommune. Tilrettelegge for aktivitet gjennom infrastruktur, arealplanlegging og aktivitetstilbud. Fokus på forebygging i folkehelsearbeidet.

2. Hovedutfordringer og muligheter (oppsummert):

- Den demografiske utviklingen vil kreve bedre og mer effektive tjenester innen helse og omsorg. Økt digitalisering og helseinnovasjon vil være en del av løsningen, sammen med forskningsbasert kunnskap og innovasjon mot både organisasjonen og tjenesteutviklinga fra et evt. PhD-prosjekt.
- Det skal være trygt og godt å bo i Gjemnes kommune om man er barn, ung, i etableringsfasen eller godt voksen. Da kreves det gode barnehager, skoler, helsetjenester og et godt kollektiv- og kulturtilbud i kommunen. Samtidig må det være en god arealutnyttelse som er hensiktsmessig for miljø og folkehelse, mest mulig universelt utformet for alle og jobb- og bomuligheter som tilfredsstillende en moderne og variert befolkning.
- Næringsliv og sysselsetting er viktig for bosetting i kommunen. Det nye sykehuset for Nordmøre og Romsdal kan gi flere innbyggere i Gjemnes kommune.
- Klima/energi og infrastruktur skal bevares og utvikles i tråd med FN's bærekraftsmål.

Basert på overstående grunnlag og innspill fra forskjellig enheter i kommunen gir det denne planoversikten for Gjemnes kommune:

Plannavn		Ansv.	2019	2020	2021	2022	2023
Planer etter prosessreglene i pbl							
Kommuneplanens arealdel 2019-2031	Rull.	Rådm.					
Kommuneplanens samfunnsdel 2020-2031	Rull.	Rådm.					
Interkommunal sjøområdeplan 2018	Rull.	Rådm.					
Kommunedelplan kulturminner 2018-2028	Rull.	Avd.l.					
Kommunedelplan Batnfjord sentrum	Ny	Rådm.					
Temaplaner og periodiske handlingsplaner							

Kommunedelplan fysisk aktivitet og friluftsliv 2017-2021	Rull.						
Oppvekstplan – bhg, skole, kulturskole, barnevern, helse. Inkl. Overgang bhg-skole inn i denne?	Ny						
Handlingsplan mot mobbing (lage felles? Alle enheter har nå hver sin)	Ny?						
Klimaplan 2012-2016 – inn i samfunnsdelen?	Rull.						
Hjorteviltplan	Ny						
Trafikksikkerhetsplan	Rull.						
Hovedplan for vannforsyning	Rull.						
Hovedplan avløp	Rull.						
Hovedplan kommunale veger	Ny						
Hovedplan skogsveger	Ny						
Helse- og omsorgsplan	Ny						
Rusmiddelpolitisk handlingsplan	Rull.						
Beredskapsplan	Rull.						
Plan for rehabilitering, habilitering, individuell plan og koordinator (helse og omsorg) 2019 - 2022	Rull.						
Smittevernplan (overordnet) 2003	Rull.						
Plan mot vold i nære relasjoner (overordnet) 2017 - 2020	Rull.						
Folkehelseoversikt	Rull.						
Landbruksplan	Ny						
Språkpolitisk delplan/språkbruksplan	Ny						

Det er mange planer som skal revideres eller utarbeides i kommende 4-årsperiode. Kommunedelplanen for Batnfjord sentrum, «sentrumsplanen», kommer relativt tett etter rulleringa av kommuneplanens arealdel fordi det ut ifra ressurs hensyn ikke ble prioritert å samtidig utarbeide en så omfattende og helhetlig plan for kommunesenteret. Det er dessuten en viktig plan for kommunens og tettstedets utvikling, som er etterspurt, og vil derfor prioriteres.

Prioriteringsrekkefølgen og tidspunkt for utarbeidelse av nye temaplaner eller rullering av gamle, er basert på tilbakemeldinger fra de forskjellige enhetene med fagansvar og deres ressurs- og kapasitetssituasjon. Det er også muligheter for å slå sammen noen av planene, f.eks. klimaplanen inn i kommuneplanens samfunnsdel eller hovedplaner for vannforsyning og avløp, for å samle kommunens plikter etter vassforskriften.

6 Planprogram samfunnsdel Gjemnes kommuneplan

Kommuneplanens samfunnsdel

Kommuneplanens samfunnsdel er et strategidokument som viser kommunens langsiktige mål og strategier for kommunesamfunnet, kommunens virksomhet og hvilke utfordringer og muligheter kommunen står overfor. Den skal bidra til bedre og mer helhetlig planlegging for en bærekraftig samfunnsutvikling i Gjemnes kommune og skal være et verktøy for både strategisk og politisk styring.

Viktige tema i planleggingen

Planleggingen skal bygge på prioriteringene og kunnskapsgrunnlaget nevnt tidligere i planprogrammet.

Hva som gjøres:	Tidsperiode:
Utarbeide planstrategi og planprogram samfunnsdelen	Januar-februar 2020
Varsel om oppstart av samfunnsdelen og vedtak om offentlig ettersyn/høring av planprogram og planstrategi	Mars 2020
Høringsperiode og innspill fra innbyggere og råd	Mars-mai 2020
Behandling av høringsinnspill	Mai-juni 2020
Samfunnsdelen og planstrategien:	
Gjennomføre planprosess kommuneplanens samfunnsdel	Mars-juni 2020
Legge frem forslag til vedtak av planprogram for kommuneplanens samfunnsdel og vedtak planstrategi	Juni 2020
Vedtak om offentlig ettersyn og høring av planprogrammet for samfunnsdelen	Juni 2020
Behandling av høringsuttalelser	Juni-august 2020
Utarbeide kommuneplanens samfunnsdel	August-september 2020
Vedtak av kommuneplanens samfunnsdel	Oktober 2020

7 Vedlegg

Nasjonale forventninger

Staten har gjennom Kongelig resolusjon 14.mai 2019 vedtatt «Nasjonale forventninger til regional og kommunal planlegging 2019-2023». Dette dokumentet inngår i det rullerende plansystemet og er hjemlet i plan- og bygningsloven § 6-1. De nasjonale forventningene skal følges opp i kommunenes arbeid med planstrategier og planer.

<https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/nasjonale-forventninger-til-regional-og-kommunal-planlegging-20192023/id2645090/>

Regional planstrategi og fylkesplanen

Regional planstrategi skal redegjøre for viktige regionale utviklingstrekk og utfordringer, vurdere langsiktige utviklingsmuligheter og ta stilling til langsiktige utviklingsmål og hvilke spørsmål som skal tas opp gjennom videre regional planlegging. Regional planstrategi blir utarbeidet parallelt med de lokale planstrategiene og skal forhåpentlig sikre gode sammenhenger. Også den regionale planstrategien må ta hensyn til de nasjonale forventningene.

Fylkesplanen er den overordnede planen for samfunnsutvikling i Møre og Romsdal. Planen skal gi fylkeskommunen, kommunale og regionale styringsmakter, næringsliv, institusjoner og organisasjoner i fylket et prioriterings- og beslutningsgrunnlag. Plan skal også medvirke til godt samarbeid og samhandling i fylket.

<https://mrfylke.no/om-oss/planar-strategiar-og-rapportar>

Regionale delplaner

Oversikt over regionale delplaner:

<https://mrfylke.no/om-oss/planar-strategiar-og-rapportar/regionale-delplanar>

8 Referanser

FN-sambandet. FNs bærekraftsmål. Hentet fra <https://www.fn.no/Om-FN/FNs-baerekraftsmaal>

Giskeødegård, Marte Fanneløb, Lovise Kvalsund Otterlei, Kristina Kjersem, Gabriele Hofinger Jünge (2017). Globale trender, regionale kompetansebehov og en metode for forpliktende regionalt kompetansesamarbeid. Møreforskning Ålesund AS.

Mind the Gap AS (2016). Nordmøre 2035: Fremtidsanalyse for Nordmøre.

Møre og Romsdal fylkeskommune (2019). Fylkesstatistikk 2019 Møre og Romsdal.

Møre og Romsdal fylkeskommune. Kommunestatistikk. Hentet fra <https://mrfylke.no/for-deg-som-jobbar-i-kommune/statistikk-analyse-og-kart/kommunestatistikk>

Møre og Romsdal fylkeskommune (2019). Folkehelsa i Møre og Romsdal 2019.

Møre og Romsdal fylkeskommune (2019). Utfordringar og moglegheiter for Møre og Romsdal mot 2030.

Statlige planretningslinjer for klima- og energiplanlegging og klimatilpasning
<https://lovdata.no/dokument/SF/forskrift/2018-09-28-1469>